

TAKSİTLE SATIŞLAR VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Ass. Yılmaz BENLİĞİRAY

GİRİŞ

Uygarlık düzeyinin yükselmesinin başlıca etkenlerinden biride hızla ilerleyen teknolojik gelişmelerdir. Bu gelişmeler her ülkede aynı derecede olmasa bile yerinde saymadığı da gerçektir. Anılan durum ihtisaslaşma ve makinalaşmayı yaratmış; sonuçta ortaya istihlal edilen mal ve hizmetlere pazar bulma sorunu çıkmıştır. Bu, işin istihsalde bulunanlara dönük yönüdür. Öte yandan gelişen ekonomilerde fertlere düşen gelir paylarının artmasına rağmen; sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerle ihtiyaçların daha hızlı artması, bu ihtiyaçların giderilmesinde bazı çözüm yollarının aranmasını gerektirmiştir.

Üreticilerin ürünlerine pazar bulma sorunu, kendilerini kredili satışlara ve onun bir türü olan taksitle satışlara yöneltmiştir. Bu tür satışlar da tüketicilere «gelecekte ödünç alınan satın alma gücü» ile bugünün ihtiyacını karşılamak olanağını vermiştir (1).

Bugünün ekonomik yaşantısının büyük ölçüde kredi düzenine dayandığı görülmektedir. Bu durum gelişmiş ekonomilerde daha belirlidir.

Son yıllarda ülkemizde de geniş uygulama alanı bulan taksitle satışlara ilişkin bu yazımızı iki ana bölüme ayırmış bulunmaktayız. Birinci bölümde taksitle satışlar genel olarak incelenmiştir.

---

(1) YÜKSEL, Ali Sait, John L, O'donnel, «Para Bulma (Finansman) nın Seçilmiş Konuları,» Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara -1970, s. 217.

İkinci bölüm ise bu tür satışların muhasebeleştirilmesine ayrılmıştır.

TAKSİTLE SATIŞLAR

I — Taksitle Satışların Mahiyeti

Satışları genel olarak peşin satışlar ve kredili satışlar şeklinde ikiye ayırabiliriz. Peşin satışlarda malın teslimi ve bedelin ödenmesi birlikte olur. Kredili satışlarda teslim edilen malın bedelinin ödenmesi bir vadeye bağlanır. Alıcının borçlandığı tutar için dileirse senet de düzenlenir.

Taksitle satışlar da kredili satışların bir türünü teşkil eder. Türk Hukuk Lûgatı'nda «semenin taksitle ödenmesi, yani muayyen zamanlarda verilmesi şartı ile yapılan satıştır» şeklinde tanımlanmıştır.

Yapılan bu tanım ve Borçlar Kanunumuzun ışığı altında, taksitle satışın özelliklerini şöyle sıralayabiliriz (2) :

- En az iki taksit olması yeterlidir.
- Taksit miktarlarının eşit olması şart değildir.
- Taksit vadelerinin de eşit olması gerekmez.

Fakat uygulamada, genellikle taksitlerin miktar ve vadelerinin kolaylık bakımından eşit olarak düzenlendiği görülmektedir.

Yapılan satış işleminde, bedelin belirli bir yüzdesi veya miktarı peşin olarak tahsil olunmakta; kalan, taksitlere bağlanmaktadır.

II — Türkiye'de Taksitle Satış İşlemleri

Ülkemizdeki taksitle satışlar hakkında resmi istatistikler yoktur. Bununla beraber Türkiye'de özel birçok mağazalar (GİMA-Gıda ve İhtiyaç Maddeleri T.A.Ş., KARAMÜRSEL MAĞAZALARI gi-

---

(2) ANSAY, Tuğrul, «Türk Borçlar Kanununa Göre Taksitle Satışlar ve Satıcı», İstiklâl Gazetecilik Matbaacılık Kollektif Ortaklığı, Ankara - 1954, s. 18 - 21.

bi) ve devlet payı bulunan büyük mağazalarda da sistemli olarak taksitle satışlar yapılmaktadır. Bu müesseselerden her biri gerek taksitle satış yapılacak müşterinin seçiminde, gerekse taksit politikasında farklı usuller uygulamaktadırlar (3).

Örneğin, Ankara'da sayıları 10 a ulaşan Gima Mağazaları yalnız devlet memurları ile sermayesinin % 50 den fazlasının devlete ait olduğu iktisadi kamu kuruluşlarında çalışan memur ve müstahdemlere taksitle satış yapmaktadır. Bu işlerde çalışanların, kendilerine tanınan taksit kredilerinden faydalanabilmeleri için, istenen formaliteleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Gima peşinat istemekte, Ankara belediye hudutları dahilindeki memur ve müstahdemlere, brüt maaşın 2,5 katına kadar 6 ile 10 ay taksitle krediler açmaktadır. Kredi için, her taksit ayında toplam bedel üzerinden % 1 faiz alınmakta fakat mal, perakende fiat üzerinden satılmaktadır.

Sistemli olarak taksitle satışlar yapan bu tür mağazaların dışında kalan öteki müesseseler, genellikle her taksit ayı satış bedeli üzerinden belirli bir oranda faiz almak yerine, taksitle satış peşin satıştan daha pahalı yapan faiz, takip ve muhasebe işlemleri gibi giderleri karşılamak üzere peşin fiata belirli bir oran uygulama yoluyla taksitle satış fiatını saptamaktadırlar.

Ülkemizde taksitle satışlar henüz çoğunlukla, çamaşır makinası, buzdolabı, mobilya, radyo, teyp, televizyon, otomobil gibi dayanıklı tüketim malları üzerinde yapılmaktadır.

III — Yabancı Ülkelerdeki Taksitle Satış İşlemleri

Taksitle satışların ilk uygulamalarının Romalılar devrine kadar gittiği söylenmekte isede, denilebilir ki ilk taksitle satışlar 1807 tarihinde A.B.D. de mobilya üzerinde olmuştur (4). Anılan yüzyılın ortalarına doğru öteki Avrupa ülkelerinde de uygulanmağa başlamıştır (5). Özellikle son yarım yüzyıl içinde tüketiciyi finanse eden taksitle ödeme kredi bankalarının doğması ve çoğalması, bu tür satışlarla perakende ticaret için yoğun ve işlek bir pazar hazırlamıştır.

(3) YÜKSEL, s. 233-234.

(4) ANSAY, s. 3

(5) YÜKSEL, s. 218.

Almanya'da tüketici satın aldığı malın bedelini, bankalardan temin ettiği küçük tutarlara bölünmüş kredi çeklerini satıcıya vermek yoluyla ödemektedir. Taksitlerin vadesi geldiğinde alıcı, taksit tutarlarını bankaya yatırır. Burada satın alma çeki bir bakıma havale çıkarma işlemine benzediğinden, bu usule «havale yoluyla taksit ödeme» kredisi de denir (6).

A.B.D. lerinde peşin mal satınalma olanaklarına sahip olmayanlar üç yoldan birinden faydalanabilirler (7) :

A. Tüketici, bir finansman kuruluşundan aldığı nakdî tüketim kredisi ile alış-verişini yapabilir;

B. Büyük mağazalara, alacağı «dayanıklı tüketim malları» için bir taksitle satış kredisi açtırır;

C. Satış bedelinin ödenmesini faizsiz olarak ay sonuna kadar erteleten «charge account» yoluyla ihtiyacını temin eder.

Öteki Avrupa ülkelerinde de tüketiciyi finanse eden, benzer finansman kuruluşları mevcuttur. Bu kuruluşlar geniş tüketici kitlelerinin ihtiyaçlarını karşılamakta ve bedellerini taksitle ödeme olanaklarını temin etmektedirler. Ayrıca anılan kuruluşların aracılığından faydalanmaksızın taksitle satış yapan büyük mağazaların sayısı az değildir.

Her ülke taksitle satışları kanun, içtihat ve teamüllerle düzenlemiştir.

IV — Türk Borçlar Kanuna Göre Taksitle Satışlar

Medeni Kanunumuzun 688, 689 maddeleri ile Borçlar Kanunumuzun 222, 223, 224. maddeleri taksitle satışlara ilişkindir. B.K.nun 223. maddesi esas itibariyle M.K. 689. maddesinin tekrarından ibaret gibidir. Bununla beraber M.K. nun 689 maddesi meseleyi bir aynî hak sorunu açısından; B.K. nun 223. maddesi ise mülkiyeti muhafazanın en çok rastlandığı taksitle satışlar açısından düzenlemektedir.

Ticaret Kanunumuzda taksitle satışlara ilişkin bir madde yoktur.

İcra ve İflas Kanununda da taksitle satışlardan doğrudan doğruya bahseden bir hüküm yoktur.

---

(6) YÜKSEL, s. 219.

(7) YÜKSEL, s. 221

Taksitle satışların bir kredi ile satış türü olması nedeniyle en önemli sorunu borçlu olanın borcunu ödememesi teşkil eder. Borçlunun ademi tediyesinden bahsedebilmek için herşeyden önce borcun muaccel bir hâl alması gerekir. Muaccel bir borcun borçlusu ise alacaklının ihtarıyla mütemerrit olur (B.K. 101). Ancak temerrütten sonra borçlunun borcunu ifa etmeyeceği kesin olarak anlaşılmış olur.

Bütün bedelin muaccel olmasına lüzum yoktur. Taksitle satışlarda vadesi gelmiş bir tek taksitin ödenmemesi ile temerrüt meydana gelir ⁽⁸⁾.

Taksitle satışlarda, borçlunun temerrüdü halinde alacaklı, ya ödenmeyen taksitin talebinde bulunabilir veya akitten rücu eder. Taksitin ödenmemiş olması nedeniyle tazminat isteyemez.

Rücu sonucu satıcının haklarını şöyle sıralayabiliriz ⁽⁹⁾ :

A. Malın iadesini talep : Satıcının akdi feshetmesi ile kendisine önce, malın iadesini talep hakkı doğacaktır.

B. Kira talebi hakkı : Satıcının malın iadesi ile birlikte talep edebileceği haklardan birincisi münasip bir kiradır.

C. Kullanma sonucu meydana gelen zararlardan (bozulmadan) doğan tazminatlar.

D. Malda kullanma dışında meydana gelen zarardan (bozulmadan) doğan tazminat.

TAKSİTLE SATIŞLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

I — Hasılatın Tahakkuk Zamanı

Kârın tesbiti işlemi, işletmeye giren ve işletmeden çıkan iki zıt değer akımının karşılaştırılmasıdır. İşletmeye giren değerlerin yani hasılatın ilgili oldukları dönemlerle ilişki kurmaları gerçek kârın tesbiti için şarttır.

---

(8) ANSAY, s. 37.

(9) ANSAY, s. 73-76.

Hasılat aşağıda gösterilen unsurlardan meydana gelir ⁽¹⁰⁾ :

«A. İşletme tarafından satılan mal ve hizmetlerin karşılığında alınan toplam değerler;

B. Stoklar dışında kalan varlıkların satışından veya değiştirilmesinden doğan kazançlar;

C. Faiz ve kâr payları gibi malî nitelikteki gelirler;

D. Sermaye katkıları ve sermaye düzeltmelerinden doğanlar dışında öz kaynaklardaki öteki artışlar.»

Bu yazımızda esas aldığımız hasılat kavramı, birinci gruba giren unsurları içine almaktadır. İki veya daha fazla taraf arasında iş münasebetleri sonucunda ortaya çıkan hasılat acaba ne zamana aittir? Ne zaman gerçekleşmiştir?

Örneğin, imalâtçı aldığı hammaddeleri işler mamul hale getirir ve bunları peşin veya kredili olarak satar. Satın alan, malın bedelini peşin satışta anında, kredili satışlarda anlaşma şartlarına uygun şekilde bir müddet sonra öder. Böyle bir olayda, muhasebe gayeleri için, hasılatın genel olarak mamul mülkiyetinin müşteriye geçtiği anda veya aynı şekilde müşteriye hizmet görüldüğü anda gerçekleştiği ve tanınması gerektiği söylenir ⁽¹¹⁾.

Acaba vergicilik açısından hasılat ne zaman doğacaktır? Yani gelir ne zaman elde edilmiş sayılacaktır? «Ticari kazanç elde edenler gelirleri fiilen tahsil ettiklerinde değil, bunun alacak olarak gerçekleşmesi halinde gelir elde etmiş sayılırlar» ⁽¹²⁾. Denildiğine göre satış esası kabul edilmiştir.

Satış işleminin üç safhasını teşkil eden «satış akdi», «faturaların düzenlenmesi» ve «malın gönderilmesi» işlemlerinden son ikisinin dönem bakımından birbiriyle intibak etmesi gerekir. Bir dönemde düzenlenen faturaya ait mallar o dönemde alıcıya teslim edilmediği takdirde, bu kez satışlar, olduğundan fazla gösterilmiş olur.

---

(10) D.P.T., «Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri-Gelir (Kâr ve Zarar)», Millî Eğitim Basımevi, İstanbul-1970, s. 20

(11) BROCK, Horace R., «Muhasebenin Yönetime Uygulanması», Fen Fakültesi Döner Sermaye Basımevi, İstanbul-1969, s. 2-3

(12) BULUTOĞLU, Kenan, «Türk Vergi Sistemi», Fakülteler Matbaası, İstanbul - 1970, s. 48

Muhasebe yönünden satış veya mülkiyetin devri anında hasılatın doğduğunu kabul eden «satış esası» en çok kullanılan bir usul olmasına rağmen bazı itirazlara maruz kalmaktadır. Özellikle kredili satışlarda söz konusu edilen bu itirazlardan bazıları şunlardır ⁽¹³⁾.

«A. Alacaklar tahsil edilmeyebilir.

B. Tahsilat giderleri ile diğer giderler, satıştan sonra meydana gelebilir.

C. Satılan mallar iade edilebilir ve bazı indirimler yapılabilir...»

Satış esasının doğurduğu bu sakıncalar, yapılacak dönemsel uygun düzeltmelerle giderilebilir ve giderilmelidir.

II — Taksitle Satışlarda Hasılatın Tahakkuk Zamanı

Taksitle satışların yoğun olduğu işletmeler, satış esasına yöneltilen itirazlara cevap veren, hasılatın tahsilatla birlikte gerçekleştirilebileceğini kabul eden «nakit esası» nı uygulayabilirler ⁽¹⁴⁾.

Taksitle satışlarda nakit esasının uygulanmasını gerektiren sebepleri şöyle sıralayabiliriz ⁽¹⁵⁾.

A. Önemli miktarlara ulaşan taksitle satışlar ve taksit tahsilatıyla ilgili kayıt ve işlem giderleri, çoğu zaman müşterilere teslim yapıldıktan sonra gelen dönem veya dönemlerde meydana gelir.

B. Faiz veya hizmet gideri unsurları anlaşma süresince tahakkuk edeceği için fiilen gerçekleşmeden kayıtlara geçirilmemesi gerekir.

C. Uzun tahsilat süresi anlaşma tutarının tahsilat rizikolarını da artırır.

Nakit esasının uygulanmasındaki sadelik, tahsil işleminin hasılatın gerçekleştiğini belirten kesin bir delil olması ve tahsil edilme-

(13) D.P.T., «Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri-Gelir (Kâr ve Zarar)-, s. 25

(14) «Kamu İktisadi Teşebbüsleri Temel Muhasebe Teklif ve Tavsiyeleri,» İktisat Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, No. IV, İstanbul-1962, s. 20

(15) PATON, William A., Robert L. Dixon, «Muhasebenin Temelleri,» (Çev. : Mustafa A. Aysan), Sermet Matbaası, İstanbul-1964, s. 547

yen alacaklardan meydana gelecek muhtemel zararlar da ilgili bulunması en önemli faydalarıdır.

Biz çalışmalarımızı nakit esasının bir türü olan «taksit esası» ne göre yapacağız (16). Bu yöntemle göre taksitle satış sonucu, taksitle satış alacakları doğmasına rağmen henüz satış geliri tahakkuk etmemiştir. Satış geliri taksitlerin tahsili ile tahakkuk etmektedir (17).

Bu yöntemin kullanılması Taksitle Satışlar Hesabının önemi ni yitirmesine ve satış fiyatının içinde bulunan tahakkuk edecek brüt kâra dikkati çekmektedir.

III — Taksitle Satış Fiyatının Saptanması

Taksitle satışlarda çoğu kez satılan malın değerinin bir kısmı peşin olarak alınır. Kalanında 6,9, 12, 18, 21 ay gibi taksitle bağlanarak her ay, taksit dönemine göre belirli eşit miktarlarda tahsil edilir. Bunun içinde ya tek bir bono veya her taksit için o kadar senet alınır. Alınan bu senetler bankalara kırdırıldığında satıcıya faiz gideri yükler. Daha öncede belirttiğimiz gibi taksitle satışlarda kayıt ve yazışma giderleri öteki satışlara göre daha fazladır. Tahsilâtı yapılamayan alacaklardan doğan kayıplar ve bunların sebep olduğu ek giderler, taksitle satış fiyatının, peşin fiyatından yüksek olmasını gerektirir. Aradaki bu fark, bir çeşitli giderler toplamından o malın birimine düşen paydan başka birşey değildir (18).

---

(16) V.U.K. 19. maddesi her ne kadar hasılâtın doğuşunda «satış esası» nı kabul etmiş ise de İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonunun hazırladığı raporda «Kamu İktisadi Teşebbüsleri Temel Muhasebe Teklif ve Tavsiyeleri s. 20» taksitle satışların yoğun olduğu işletmelerin «nakit esası» nı uygulanabileceği belirtilmiştir. Taksitle satışların çok geliştiği A.B.D. lerinde uygulanan ve «nakit esası»nın bir türü olan «taksit esası» bizdede yoğun şekilde taksitle satış yapan işletmelerde uygulanabilir. Bu yöntemin kullanılması, malî yıl sonunda vergi bilançosunun hazırlanabilmesi için gerekli düzeltmelerin yapılmasını gerektirir.

(17) HOLMES, Arthur W, Gilbert P. Maynard, Yames Don Edwards, Robert A. Meier, «Intermediate Accounting,» Homewood, Richard D. Irwin, Inc., 1958, s. 296

(18) OLUÇ, Mehmet, «İşletme Organizasyonu Yönetimi» Duran Ofset Baskımevi, İstanbul-1969, s. 467-468

Aşağıda, ülkemizde imâl edilen ve satılan bir marka buzdolabı türleri için hazırlanan fiat katalogundan bir örnek gösterilmiştir.

BUZDOLABI

Tip : B - 2300

8 AYAK (230 Litre)

TABLO : 1

PEŞİN 2630 LİRA

PEŞİNAT MİKTARINA GÖRE AYLIK TAKSİT VE FİATLAR												
Peşinat	225 TL		500 TL.		750 TL.		1000 TL.		1500 TL.		2000 TL.	
Taksit Adedi	Fiat TL.	Aylık Taksit TL.	Fiat TL.	Aylık Taksit TL.	Fiat TL.	Aylık Taksit TL.	Fiat TL.	Aylık Taksit TL.	Fiat TL.	Aylık Taksit TL.	Fiat TL.	Aylık Taksit TL.
17 Ay	3370	185	3285	163	3210	144	3130	125	2980	87	2825	48
15 Ay	3290	204	3210	180	3145	159	3075	138	2940	96	2800	53
12 Ay	3165	245	3105	217	3050	191	2990	165	2880	115	2770	64
9 Ay	3040	312	2995	277	2950	244	2910	212	2825	147	2740	82
6 Ay	2920	449	2885	350	2825	350	2825	304	2765	210	2705	117
3 Ay	2795	856	2775	758	2760	670	2740	580	2710	403	2675	225

Not : Taksit tutarlarının küsuratı tablolarda gösterilmemiş olup topluca senetlerden bir tanesine ilâve edilecektir.

Bu ödeme plânını incelediğimizde, yukarıda belirttiğimiz giderlerin tümünü karşılamak üzere, peşin fiata ne oranda bir yüklemeye yapıldığını şu şekilde hesaplayabiliriz. Burada olarak 500 lira peşin 15 taksitle ödemeyi ele alıyoruz.

A. Önce taksit kredisinin maliyeti belirlenmelidir : Malın peşin fiatı 2630 lira; taksitle satış fiatı 3210 lira olduğuna göre $3210 - 2630 = 580$ lira taksit kredisinin maliyetidir.

B. Açılan kredinin miktarı belirlenmelidir : Malın peşin fiatı 2630 lira istenen peşin ödeme 500 lira olduğuna göre geriye kalan $2630 - 500 = 2130$ lira için kredi sağlanıyor demektir.

C. Açılan krediye göre istenen normal faiz oranı da bulunmalıdır : Örneğimizde açılan kredi 2130 lira ve bunun için gider olarak istenen 580 lira olduğuna göre normal faiz oranı $580/2130 = \% 22,53$ tür. Şu hale göre taksit kredisinin maliyeti açılan kredinin, yani 2130 liranın $\% 22,53$ üdür.

Ç. Yıllık nominal faiz oranı hesaplanmalıdır : aylık dönemde $\% 22,53$ bir oran söz konusu olduğuna göre bir yılda $\frac{\% 22,53}{15} \times 12 = \% 18,024$ nominal faiz yürütülüyor demektir.

D. Her ay borcun bir kısmı ödendiğine göre, gerçek faiz miktarı aslında yıllık faiz miktarından yüksek olur. Bunu bulmak için şu formül kullanılır.

$$R = \frac{r (2n)}{(n + 1)}$$

Burada R gerçek faiz miktarını, r nominal faiz miktarını, n taksit sayısını gösterir.

Formülü örneğimize uyguladığımızda :

$$R = \frac{\% 18,024 (2 \times 15)}{15 + 1} = \frac{\% 18,024 \times 30}{16} = \% 33,79$$

Şu halde, örneğimizdeki müessese taksitle satışlara, peşin satışlara nazaran $\% 33,79$ faiz yüklemektedir. Böyle bir hesaplama, taksitle mal alacak kimse içinde faydalıdır. Çeşitli alternatifler arasında seçme olanağı bulunmuş olur.

İncelediğimiz ödeme plânında taksit kredisine uygulanan faiz yüzdesini bilmediğimizden geriye doğru bir hesaplama yapmak zorunda kaldık.

Satıcı taksitle satışlara uygulayabileceği faizi kendisi saptayarak şu şekillerde ödeme plânları düzenleyebilir (19).

«1.Haziran.1970 tarihinde yapılan bir satış sözleşmesiyle, müşteri A'ya 500 liralık mal satılmış; 200 lira peşin alınmış, kalan alacak altı eşit taksitle bağlanmıştır. Kabul edilen faiz yıllık % 6 dır.»

1 — Faiz, satış bedelinden düşülen peşinattan sonra geriye kalan taksitle ödenecek tutara uygulanır. Her bir taksitle aynı miktar faiz alınabilmesi için bulunan toplam faiz, taksit sayısına bölünür.

TABLO : 2

Tarih	Faiz TL.	Ödemeler TL.	Toplam Ödemeler TL.	Kalan Borç TL.
1. Haziran. 1970	0,—	0,—	0,—	500,—
1. Haziran. 1970	0,—	200,—	200,—	300,—
1. Temmuz. 1970	1,50	50,—	51,50	250,—
1. Ağustos. 1970	1,50	50,—	51,50	200,—
1. Eylül. 1970	1,50	50,—	51,50	150,—
1. Ekim. 1970	1,50	50,—	51,50	100,—
1. Kasım. 1970	1,50	50,—	51,50	50,—
1. Aralık. 1970	1,50	50,—	51,50	0,—
TOPLAM	9,—	500,—	509,—	

Bu yöntemle bulunan faiz tutarı, bundan sonra göreceğimiz yöntemlerle bulunan faiz tutarlarının iki katına yaklaşır.

Müessesenin herhangi bir taksit tahsiline ilişkin yevmiye kaydı şöyle olacaktır :

(19) HOLMES, s. 315 - 318

Kasa Hesabı		51,50
	Taksitle Satış	
	Alacakları Hesabı	1,50
	Faiz Geliri Hesabı	50,—

2 — Faiz, her taksit tahsilinden sonra kalan borca uygulanır.

TABLO : 3

	Faiz TL.	Ödemeler TL.	Toplam Ödemeler TL.	Kalan Borç TL.
1 Haziran 1970	0,—	0,—	0,—	500,—
1 Haziran 1970	0,—	200,—	200,—	300,—
1 Temmuz 1970	1,50	50,—	51,50	250,—
1 Ağustos 1970	1,25	50,—	51,25	200,—
1 Eylül 1970	1,—	50,—	51,—	150,—
1 Ekim 1970	0,75	50,—	50,75	100,—
1 Kasım 1970	0,50	50,—	50,50	50,—
1 Aralık 1970	0,25	50,—	50,25	0,—
TOPLAM	5,25	500,—	505,25	

Bu ve bundan sonra göreceğimiz iki yöntemde faiz nisbeti tam % 6 dır.

Müessesenin 1.Temmuz.1970 tarihindeki taksit tahsiline ilişkin yevmiye kaydı şöyle olacaktır.

Kasa Hesabı	1.Temmuz.1970	51,50
	Taksitle Satış	
	Alacakları Hesabı	1,50
	Faiz Geliri Hesabı	50,—

3 — Faiz, her taksit üzerinden, satış tarihi ile taksitin tahsiline kadar süre için hesaplanır.

TABLO : 4

Tarih	Faiz TL.	Ödemeler TL.	Toplam Ödemeler	Kalan Borç TL.
1. Haziran. 1970	0,—	0,—	0,—	500,—
1. Haziran. 1970	0,—	200,—	200,—	300,—
1. Temmuz. 1970	0,25	50,—	50,25	250,—
1. Ağustos. 1970	0,50	50,—	50,50	200,—
1. Eylül. 1970	0,75	50,—	50,75	150,—
1. Ekim. 1970	1,—	50,—	51,—	100,—
1. Kasım. 1970	1,25	50,—	51,25	50,—
1. Aralık. 1970	1,50	50,—	51,50	0,—
TOPLAM	5,25	500,—	505,25	

Bu yöntemde tahsil edilen faiz payları kalan borcun faizini göstermez. Her malî dönemde (örneğimizde bir ay) kalan borca tahakkuk eden faizin kayıtlara alınması gerekir. Taksit payı ile birlikte tahsil edilen faiz, tahakkuk eden faizden düşülür. Örneğimize ilişkin malî dönemi bir ay olarak kabul ettiğimizde, faiz hesaplamaları şöyle olacaktır :

TABLO : 5

Tarih	Tahakkuk Eden Faiz TL.	Tahsil Edilen Faiz TL.	Tahakkuk Eden Faiz Kalanı TL.
1. Temmuz .1970	1,50	0,25	1,25
1. Ağustos .1970	1,25	0,50	2,—
1. Eylül .1970	1,—	0,75	2,25
1. Ekim .1970	0,75	1,—	2,—
1. Kasım .1970	0,50	1,25	1,25
1. Aralık .1970	0,25	1,50	0,—

Satıcının 1.Temmuz.1970 tarihindeki yevmiye kaydı şöyle olacaktır :

1. Temmuz. 1970	
Alacaklara Tahakkuk Ettirilen Faiz Hesabı	1,50
Faiz Geliri Hesabı	1,50
/	
Kasa Hesabı	50,25
Taksitle Satış Alacakları Hesabı	50,—
Alacaklara Tahakkuk Ettirilen Faiz Hesabı	0,25

4 — Faiz (2) ve (3) yöntemlerinde olduğu gibi hesaplandığı kabul edilir. Her iki yöntemde de toplam faiz 5,25 lira, taksit ödemeleri toplamı 305,25 liradır. Bu tutar altıya bölüldüğünde her taksit için 50,88 lira bulunur.

TABLO : 6

Tarih	Ödemeler TL.	Faiz TL.	Borçtan İndirimler TL.	Kalan Borç TL.
1. Haziran .1970	0,—	0,—	0,—	500,—
1. Haziran .1970	200,—	0,—	200,—	300,—
1. Temmuz .1970	50,88	1,50	49,38	250,62
1. Ağustos .1970	50,88	1,25	49,63	200,99
1. Eylül .1970	50,88	1,—	49,88	151,11
1. Ekim .1970	50,88	0,76	50,12	100,99
1. Kasım .1970	50,88	0,50	50,38	50,61
1. Aralık .1970	50,88	0,25	50,61	0,—
	505,26		500,—	

1 Temmuz 1970 tarihinde, yevmiye defterine şu kayıt yapılır:

1 Temmuz 1970	
Kasa Hesabı	50,88
Taksitle Satış	
Alacakları Hesabı	49,38
Faiz Geliri Hesabı	1,50

IV — Taksitle Satışların Muhasebeleştirilmesine Örnek

Taksitle satışlarda, hasılat ve giderlerin satış esasına göre de-
ğilde, nakit esasının bir türü olan taksit esasını yani tahsilâtın ya-
pıldığı periodlarda brüt kârın gelire dahil edilmesini kabul etti-
ğimizi «Taksitle Satışlarda Hasılâtın Tahakkuk Zamanı» başlığı al-
tında belirtmiş bulunuyoruz.

Hasılatın tahakkukunda taksit esasını kullanıldığında, taksitle
satışlar muhasebeleştirilirken bu satışların, taksit paylarının brüt
kârı gelire dahil edilir. Tahsil edilen her taksit içinde hem satılan
malın maliyeti ve hemde brüt kârın varolduğu kabul edilir (20).

Müessesede çok sayıda taksitle satış yapıldığında, her bir sa-
tış için brüt kâr oranını hesaplamak ve her bir satışa ilişkin tahsi-
lâta ayrı bir brüt kâr oranı uygulamaya kalkışmak uygun değildir.
Onun yerine bir senenin bütün taksitle satışları için kabul edilebi-
lecek ortalama brüt kâr oranı, o yıl taksitle satışlar sonucu meydana
gelen alacaklardan tahsil edilen miktara uygulanabilir.

1958 yılı için aşağıdaki verileri kabul edelim (21).

Toplam taksitle satışlar	100.000,— TL.
Taksitle satılan malın maliyeti	70.000,— TL.
Brüt Kâr	30.000,— TL.
Brüt Kâr oranı (30.000 TL/100.000 TL)	% 30
Tahsilât (1958 yılı taksitle satışları için)	60.000,— TL.
Tahakkuk eden brüt kâr (60.000,- TL. nin % 30 u)	18.000,— TL
Tahakkuk edecek brüt kâr (40.000,- TL. nin % 30 u)	12.000,— TL.

(20) FİNNEY H.A. Herbert E. Miller, «Principles of Accounting/Intro-
ductory, Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs-1963 s. 174

(21) HOLMES, s. 296 - 298.

Satışlar yapıldığında, özetlenmiş şu yevmiye kayıtları yapılır :

Taksitle Satış Alacakları Hesabı		100.000,—	
	Taksitle Satışlar Hesabı		100.000,—

Taksitle Satış Alacakları Hesabına kaydedilen tutarların teferuatı yardımcı defterlerde takibedilir.

1958 yılına ilişkin tahsilatın kaydı :

Kasa Hesabı		60.000,—	
	Taksitle Satış Alacakları Hesabı		60.000,—

Tahsil edilen 60.000 liranın % 30'u (brüt kâr oranı) veya 18.000 lira tahakkuk eden brüt kârdır.

Mali dönemin sonunda yıl içinde yapılan bütün satışlarla ilgili olarak satılan malın maliyeti için bir tek madde düşülür (Devamlı envanter yöntemi kullanılıyorsa, bu madde yapılan her satışta kaydedilir). Örneğimizle ilgili olarak mali dönem sonunda, 1958 yılında satılan malın maliyeti için şu kayıt yapılır :

Taksitle Satılan Malın Maliyeti Hesabı		70.000,—	
	Stok Hesabı		70.000,—

Taksitle Satışlar Hesabı ile Taksitle Satılan Malın Maliyeti Hesabını kapatmak ve brüt kârı ayırmak için yapılacak yevmiye kaydı şöyle olacaktır :

Taksitle Satışlar Hesabı		100.000,—	
	Taksitle Satılan Malın Maliyeti Hesabı		70.000,—
	Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı		30.000,—

Bundan sonra yapılacak işlem Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabını, tahsilât sonucu tahakkuk eden brüt kâr kadar azaltmak olacaktır. Örneğimizde bu miktar, tahsil edilen 60.000 liranın % 30 u olan 18.000 liradır.

Tahakkuk eden brüt kârın yevmiye kaydı şöyle olacaktır :

Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	18.000,—
Tahakkuk Eden Brüt Kâr Hesabı	18.000,—

Tahakkuk eden brüt kâr, normal satışlardan elde edilen kârlarla birlikte Kâr ve Zarar Hesabına devredilir. Bunun için yapılacak kayıt da şöyle olacaktır :

Tahakkuk Eden Brüt Kâr Hesabı	18.000,—
Kâr ve Zarar Hesabı	18.000,—

Bu kayıtlardan sonra, hesapların toplanmış şekildeki görünüşü şöyle olacaktır :

TAKSİTLE SATIŞ ALACAKLARI HESABI

1958 Taksitle Satışlar 100.000,—	1958 Tahsilât 60.000,—
----------------------------------	------------------------

TAKSİTLE SATIŞLAR HESABI

1958 Kapanış kaydı <u>100.000,—</u>	1958 Taksitle Satışlar <u>100.000,—</u>
-------------------------------------	---

TAKSİTLE SATILAN MALIN MALİYETİ HESABI

1958 Taksitle satılan malın maliyeti <u>70.000,—</u>	1958 Kapanış kaydı <u>70.000,—</u>
---	------------------------------------

TAHAKKUK EDECEK BRÜT KÂR HESABI

1958 Tahsilâtla tahakkuk eden	18.000,—	1958 Tahakkuk edecek toplam	30.000,—
-------------------------------	----------	-----------------------------	----------

TAHAKKUK EDEN BRÜT KÂR HESABI

1958 Kâr ve Zarara devir	<u>18.000,—</u>	1958 Tahakkuk eden	<u>18.000,—</u>
--------------------------	-----------------	--------------------	-----------------

KÂR VE ZARAR HESABI

		1958 Tahakkuk Eden Brüt Kâr Hesabının kapanış kaydı	18.000,—
--	--	---	----------

V — Muhtelif Senelerde Tahsil Edilen Taksitle Satış Alacakları (22).

Yukarıdaki örnekte, satışların ve tahsilâtın bir yıla ilişkin muhasebe işlemlerini görmüş bulunuyoruz. Eğer brüt kâr oranları yıldan yıla değişiyorsa, herhangi bir yılda yapılan tahsilât sırasında tahakkuk eden kâr, satışların yapıldığı yıla ilişkin brüt kâr oranına göre hesaplanmalıdır. Bu konudaki çalışmalarımız için 159. sayfadaki tabloda belirtilen verilerin varolduğunu kabul edelim.

Örnekte tahsilât sırasında tahakkuk eden brüt kâr, her yıl Kâr ve Zarar Hesabına devredilecek miktardır. 1958 yılı taksitle satışları için, aynı yıl içinde 60.000 lira tahsil edilmiş ve tahsil edilen miktar üzerinden 18.000 lira brüt kâr tahakkuk etmiştir. 1959 yılında, 1958 yılı taksitle satışları için 30.000 lira, 1959 yılı taksitle satışları için de 75.000 lira tahsil edilmiştir. 1960 yılında, 1958 yılı taksitle satışları için 10.000 lira, 1959 yılı taksitle satışları için 50.000 lira, 1960 yılı taksitle satışları içinde 125.000 lira tahsilât yapılmıştır. Bu üç tahsilât sonucu toplam 70.500 lira brüt kâr tahakkuk etmiştir. Her yıla ait tahsilât, alacakların doğuş tarihine göre özetlenebilir. Bu işlem uygun bir yıllık brüt kâr oranının uy-

(22) HOLMES, s. 298-302.

**TAKSİTLE SATIŞLAR, MALİYET, BRÜT KÂR, TAHSİLAT,
TAHAKKUK EDEN TAHAKKUK EDECEK VE BRÜT
KÂR VERİLERİNE İLİŞKİN TABLO**

TABLO : 7

Açıklama	1958 TL.	1959 TL.	1960 TL.
Net satışlar	100.000,—	150.000,—	200.000,—
Satılan Malın Maliyeti	70.000,—	97.500,—	120.000,—
Tahakkuk Edecek Brüt Kâr	30.000,—	52.500,—	80.000,—
Brüt Kâr Yüzdesi	% 30	% 35	% 40
Nakit Tahsilâtı :			
1958 yılı Taksitle Satış Alacakları için	60.000,—	30.000,—	10.000,—
1959 yılı Taksitle Satış Alacakları için		75.000,—	50.000,—
1960 yılı Taksitle Satış Alacakları için			125.000,—
	60.000,—	105.000,—	185.000,—
Tahsilât sonucu tahakkuk eden brüt kâr : (Kâr ve Zarar Hesabına devredilecek)			
1958 yılı tahsilâtı için % 30	18.000,—	9.000,—	3.000,—
1959 yılı tahsilâtı için % 35		26.250,—	17.500,—
1960 yılı tahsilâtı için % 40			50.000,—
	18.000,—	35.250,—	70.500,—
Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Kalanı :			
1958 Tah. Edecek Brüt Kâr Kalanı	12.000,—	3.000,—	0,—
1959 Tah. Edecek Brüt Kâr Kalanı		26.250,—	8.750,—
1960 Tah. Edecek Brüt Kâr Kalanı			30.000,—
	12.000,—	29.250,—	38.750,—

gulanmasına imkân verir. Tahakkuk edecek brüt kâr, yani tahsil edilemeyen alacak kalanına brüt kâr yüzdesi uygulanmak yoluyla bulunacak miktar, yıllar itibariyle tahakkuk edecek bir gelir olmak üzere, Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabında kalacak miktardır.

ŞEKİL : 1

Bu işletmenin büyük defterinde bir Taksitle Satış Alacakları Hesabı ve bir de Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı kullandığını kabul edelim. Bu durumda Taksitle Alacaklar Hesabı şöyle olacaktır :

TAKSİTLE SATIŞ ALACAKLARI HESABI

1958			1958		
Ocak-Aralık Satışlar		100.000,—	Ocak-Aralık Tahsilât	60.000,—	
			31 Aralık Kalan	40.000,—	
		<u>100.000,—</u>		<u>100.000,—</u>	
1959			1959		
1 Ocak Kalan		40.000,—	Ocak-Aralık Tahsilât	105.000,—	
Ocak-Aralık Satışlar		150.000,—	31 Ocak Kalan	85.000,—	
		<u>190.000,—</u>		<u>190.000,—</u>	
1960			1960		
1 Ocak Kalan		85.000,—	Ocak-Aralık Tahsilât	185.000,—	
Ocak-Aralık Satışlar		200.000,—	31 Aralık Kalan	100.000,—	
		<u>285.000,—</u>		<u>285.000,—</u>	
1961					
1 Ocak Kalan		100.000,—			

Bu hesap, hesap kalanlarını yıllar itibariyle ayırmaz. Bu nedenle alacaklar için yaş çizelgesi düzenlenmelidir. Sonra yaş çizelgesi sonuçları «Tablo : 7» e geçirilir.

	1958	1959	1960
Taksitle Satış Alacakları H.	100.000,—	150.000,—	200.000,—
Taksitle Satışlar H.		100.000,—	150.000,—
Taksitle satışlar			200.000,—
Kasa H.	60.000,—	105.000,—	185.000,—
Taksitle Satış			185.000,—
Alacakları H.	60.000,—	105.000,—	185.000,—
Tahsilât			
Taksitle Satılan	70.000,—	97.500,—	120.000,—
Malın Maliyeti H.			
Stok H.	70.000,—	97.500,—	120.000,—
Taksitle satılan malın maliyetinin kaydı			
Taksitle Satışlar H.	100.000,—	150.000,—	200.000,—
Taksitle Satılan Malın Maliyeti H.	70.000,—	97.500,—	120.000,—
Tahakkuk Edecek Brüt Kâr H.	30.000,—	52.500,—	80.000,—
Satış Hesabının kapatılması ve bütün kârın			
Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabına devri.			
Tahakkuk Edecek Brüt Kâr H.	18.000,—	35.250,—	70.500,—
Tahakkuk Eden Brüt Kâr H.	18.000,—	35.250,—	70.500,—
Tahsilât sonucu tahakkuk eden brüt kârın			
tahakkuk edecek kârdan çıkarılması.			
Tahakkuk Eden Brüt Kâr H.	18.000,—	35.250,—	70.500,—
Kâr ve Zarar H.	18.000,—	35.250,—	70.500,—
Tahakkuk eden brüt kârın Kâr ve Zarar			
Hesabına devri.			

«Tablo : 7» de verilen bilgilere göre, 1958, 1959 ve 1960 yıllarına ait özetlenmiş yevmiye kayıtları sayfa 161 de gösterilen şekilde olacaktır :

ŞEKİL : 2

Bu kez aynı işletmenin bir Taksitle Satış Alacakları hesabı ve bir Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı kullanmak yerine aşağıda gösterildiği gibi seneler itibariyle Taksitle Satış Alacakları Hesapları ve Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesapları kullandığını kabul edelim (rakamlar «Tablo : 7» den alınmıştır.)

1958 YILI TAKSİTLE SATIŞ ALACAKLARI HESABI

1958	Satışlar	100.000,—	1958	Tahsilât	60.000,—
			1959	Tahsilât	30.000,—
			1960	Tahsilât	10.000,—

1959 YILI TAKSİTLE SATIŞ ALACAKLARI HESABI

1959	Satışlar	150.000,—	1959	Tahsilât	75.000,—
			1960	Tahsilât	50.000,—

1960 YILI TAKSİTLE SATIŞ ALACAKLARI HESABI

1960	Satışlar	20.000,—	1960	Tahsilât	125.000,—
------	----------	----------	------	----------	-----------

Eğer tahakkuk edecek brüt kâr için yıllar itibariyle ayrı hesaplar açılırsa her yıl tahakkuk eden kârın kayıtları şöyle olur :

31.12.1958		
1958 Yılı Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	18.000,—	
Tahakkuk Eden Brüt Kâr Hesabı		18.000,—
31.12.1959		
1958 Yılı Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	9.000,—	
1959 Yılı Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	26.250,—	
Tahakkuk Eden Brüt Kâr Hesabı		35.250,—

31.12.1960

1958 Yılı Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	3.000,—
1959 Yılı Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	17.500,—
1960 Yılı Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	50.000,—
Tahakkuk Eden Brüt Kâr Hesabı	70.500,—

VI — Taksitle Satış Alacaklarının Tahsil Edilememesi

Taksitle satış yapılan müşteri :

- Alınan peşinattan sonra hiç ödemede bulunamayabilir.
- Peşinat ve birkaç taksit ödedikten sonra kalan taksit borçlarını ödemeyebilir.

Vergi Usul Kanununun 323. maddesi, alacakların hangi şartların gerçekleşmesi ile şüpheli duruma düşeceğini belirtmiştir.

Aşağıdaki örnekte verilen bilgilere göre gerekli envanter kayıtlarını yapalım.

Taksitle satış	2.000,— TL.
Satılan malın maliyeti (satış fiyatının % 80 i)	1.600,— TL.
Brüt Kâr (satış fiyatının % 20 si)	400,— TL.
Tahsilât	300,— TL.
Tahsilâttan tahakkuk eden brüt kâr	60,— TL.
Tahsil edilemeyen alacak	1.700,— TL.
Tahsil edilemeyen alacak için tahakkuk edecek brüt	340,— TL.
Tahsil edileyen alacak maliyeti	1.360,— TL.

Şüpheli Alacaklar Hesabı	1.700,—
Taksitle Satış Alacakları Hesabı	1.700,—

Tahsili şüpheli durumu düşen taksitle satış alacaklarının normal alacaklardan ayrılması bu madde ile temin edilmiş olur.

Kâr ve Zarar Hesabı	1.360,—
Şüpheli Alacaklar Karşılığı Hesabı	1.360,—

Müessesenin kullandığı taksit esaslı, taksit paylarına düşen brüt kârın, tahsil edilmesi anında gerçekleşeceğini kabul eder. Örneğimizde tahsil edilemeyen 1.700 liralık taksitle satış alacağının, tahakkuk edecek brüt kâr payı olan 340 lira, hasılât olarak kabul edilmediğinden, bu miktar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmaz.

Şüpheli alacak durumuna düşen 1.700 lira sonradan tahsil edildiğinde şu kayıtlar yapılır :

Kasa Hesabı	1.700,—	
Şüpheli Alacaklar Hesabı		1.700,—
Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	340,—	
Tahakkuk Eden Brüt Kâr Hesabı		340,—
Tahakkuk Eden Brüt Kâr Hesabı	340,—	
Şüpheli Alacaklar Karşılığı Hesabı	1.360,—	
Kâr ve Zarar Hesabı		1.700,—

1.700 lira taksitle satış alacağı, şüpheli alacak haline geldiğinde, Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı 340 lira alacak kalanı vermeğe devam ediyordu. Anılan alacak sonradan tahsil edildiğinde, tahakkuk edecek brüt kâr, tahakkuk eden brüt kâr şekline dönüşmüştür. Taksit esasına göre 340 lira bu anda hasılât haline gelmiş ve kârı çoğaltmıştır.

V.U.K. 322. maddesinin tanımını yaptığı değersiz alacaklar mukayyet değerleri üzerinden zarar kaydedilebilirler.

Taksit esasının uygulanmasında tahsil edilemeyen taksitle satış alacakları bütünüyle zarar olarak kayda alınamaz. Şöyle ki :

Taksitle Satış Alacaklarının Ademi Tediye Zararları Hesabı	1.360,—	
Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı	340,—	
Taksitle Satış Alacakları Hesabı		1.700,—
Kâr ve Zarar Hesabı	1.360,—	
Taksitle Satış Alacaklarının Ademi Tediye Zararları Hesabı		1.360,—

Tahakkuk edecek 340 lira brüt kâr, tahsil edilmeden hasılât kabul edilmediğinden bu miktarı zarar kabul ederek yevmiye kay-

dını yapmak, zararın anılan miktar kadar çoğalmasına sebep olacaktır.

VII — Taksitle Satışlar ve Gelir Tablosu

Tahakkuk eden brüt kârın hesaplanmasını gösteren aşağıdaki gibi bir çizelgenin gelir tablosunu destekleyici olarak hazırlanması gerekir (23).

TABLO : 8
TAKSİTLE SATIŞLARDAN TAHAKKUK EDEN BRÜT KÂR
TABLOSU

	1968	1969	1970
Taksitle satışlar	150.000,—	175.000,—	190.000,—
Satılan malın maliyeti	90.000,—	101.500,—	104.500,—
Brüt Kâr	60.000,—	73.500,—	85.500,—
Brüt kâr oranı	% 40	% 42	% 45
1970 yılı tahsilâtı	22.500,—	60.000,—	110.000,—
Tahsilâta uygulanabilecek kâr	9.000,—	25.200,—	49.500,—
(Hasılattan tahakkuk eden kâr)			

TABLO : 9
31.12.1970 TARİHLİ GELİR TABLOSU

Satışlar - taksitle satışlar dışında kalan	60.000,—
Eksi : Satılan malın maliyeti	40.000,—
Brüt kâr	20.000,—
Taksitle satışlardan tahakkuk eden brüt kâr :	
1968 yılı satışlarından	9.000,—
1969 yılı satışlarından	25.200,—
1970 yılı satışlarından	49.500,—
Tahakkuk eden toplam brüt kâr	103.700,—
Ademi tediye zararları	4.000,—
Brüt kâr - Ademi tediye zararları	99.700,—

(23) FİNNEY H.A., «Principles Of Accounting-Advanced,» Prentice-Hall, Inc., New York-1949 s. 90-9-

VIII — Taksitle Satış Alacakları ve Tahakkuk Edecek Brüt Kârın Bilânçodaki Yeri

Taksitle satış alacaklarının bilânçoda, vadeleri itibariyle gösterilmesi doğru olur. Ödeme vadeleri bir yıldan fazla olan bu tür alacakları döner aktiflerden çıkarmak gerekir. Örneğin :

31.12.1970 TARİHLİ BİLÂNÇO AKTİFİ

Döner Aktifler :

1971 Yılı Taksitle Satış Alacakları	60.000,—
-------------------------------------	----------

Öteki Aktifler :

1971 Yılından Sonra Tahsil Edilecek

Taksitle Satış Alacakları :

1972 Yılı Taksitle Satış Alacakları	50.000,—	
1973 Yılı Taksitle Satış Alacakları	25.000,—	75.000,—

Eğer taksitle satış alacaklarının büyük kısmı bir yıl içinde tahsil edilecekse, bütün bu tür alacakları döner aktiflerde gösterme temayülü vardır (24).

Bazı otoriteler, Taksitle Satış Alacaklarının, bilânçoda net değeri ile gösterilmesi gerektiğini savunurlar (25). Bunun için Tahakkuk Edecek Brüt Kâr, Taksitle Satış Alacaklarından çıkarılır. Şöyle ki :

Taksitle Satış Alacakları	5.000,—	
Eksi : Tahakkuk Edecek Brüt Kâr	1.000,—	
Net Taksitle Satış Alacakları		4.000,—

Bilânçoda yer alacak Tahakkuk Edecek Brüt Kâr, yapılan taksitle satışlardan meydana gelebilecek kötü alacak zararlarını ve ilerideki giderleri karşılamaya yeterli olduktan sonra bir miktar

(24) FINNEY, s. 90-91

(25) PATON W. A, «Accountants Handbook,» third edition, The Ronald Press Company, New York - 1949, s. 419

da ne kâr bırakıyorsa (bunların tutarları tahminle bulunacaktır) bilânçoda üç kalem halinde gösterilebilir (26).

Örneğin, 30.000 lira Tahakkuk Edecek Brüt Kârın şu elemanlardan meydana geldiği tahmin edilmiş olsun :

— Şüpheli alacaklardan meydana gelecek kayıplar	5.000,—
— Geçmiş satışlara ilişkin meydana gelecek giderler	10.000,—
— Tahakkuk edecek brüt kâr	15.000,—

Bu elemanlar bilânçoda şu şekilde yer alırlar :

Şüpheli Alacaklar Karşılığı 5.000,—

(Taksitle satış alacaklarının net değerini bulmak için anılan hesaptan indirilecektir.)

Taksitle Satışlar Giderleri Karşılığı 10.000,—

(Bu karşılık, karşılıklar başlığı altında bulunmalıdır. Bilânço tarihinde, tahmin edilen giderler henüz bir borç olmadığından borçlar başlığı altına koymak doğru değildir.)

Taksitle Satışlardan Tahmin Edilen Brüt Kâr 15.000,—

(Tahakkuk edecek brüt kârın bu kısmı bilânçoda Tahakkuk Edecek Alacaklar başlığı altında bulunmalıdır.)

IX — Vergi Bilânçosu Düzenlenmesinde Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabı

İşletme dönem içindeki muameleleri ile dönem sonu envanter işlemlerinde vergi kanunları hükümlerine uymuşsa, hazırladığı bilânço aynı zamanda vergi bilânçosudur.

Bu çalışmamızda, taksitle satışlarda brüt kârın tahakkuk edebilmesi için tahsilin gerektiği «taksit esası» kullanılmıştır. V.U.K. nun 19. maddesi «vergi alacağı vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu veya hukuki durumun tekemmülü ile doğar.» demekle, gelirin fiilen tahsil edildiğinde değil, alacak olarak gerçekleşmesi halinde tahakkuk edeceğini kabul etmiştir. Bu hususa önceden de değinmiştik.

(26) FİNNEY, s. 92

Bu durumda vergi bilânçosu hazırlanırken, taksitle satışlar tutarının içinde bulunan ve yıl sonunda henüz tahsil edilmemiş taksitle alacaklar nedeniyle, Tahakkuk Edecek Brüt Kâr Hesabında tutulan miktarın gelire eklenmesi gerekir.